

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА: ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Юлія Ігорівна Скулиш

Університет економіки та права «КРОК»,

м. Київ, Україна

магістрантка кафедри економіки та фінансів

Зміна вікових структур населення формує траєкторії розвитку багатьох країн, приносячи можливості та виклики. У той час як старіння є предметом занепокоєння для економік вище середнього і з високим рівнем доходу, швидке зростання населення триватиме в найбідніших країнах протягом найближчих десятиліть. У той же час, у цих країнах спостерігатиметься стійке зростання частки населення працездатного віку, і ці зміни можуть прискорити економічне зростання та зменшити бідність. Демографічні закономірності стають все більш різноманітними в різних економіках [4].

Демографічні зміни можуть стати серйозним викликом для ЄС. Динаміка чисельності населення в ЄС має вплив на різні аспекти життя, від економічних і соціальних наслідків до культурних та екологічних ефектів. Регіони з населенням, що швидко скорочується, страждають від серйозного розриву в наданні соціальних послуг (охорона здоров'я, культура), фізичного (транспорт) та ІКТ-зв'язку, освіти та можливостей працевлаштування [5].

Загроза демографічної кризи наростала в Україні вже деякий час, але повномасштабне вторгнення Росії підштовхнуло її до критичної точки. Чим довше триває війна, тим важче стає переконати людей повернутися [3].

Наразі неможливо точно сказати, скільки людей Україна втратила у повномасштабній війні. Однак демографічні проблеми тривають постійно. Цьому сприяли низька народжуваність, демографічне старіння, погіршення здоров'я населення, збільшення кількості людей з інвалідністю, висока передчасна смертність, особливо серед чоловіків, вимушена еміграція. Повномасштабна війна загострила цю проблему [6].

Рішення МЗС про тимчасове призупинення консульських послуг для окремих категорій українців та відсутність роз'яснень «тут і зараз» викликали емоційну суспільну дискусію: українці за кордоном звинувачували державу в «відмові» від них і заявили про намір отримати громадянство в іншій країні, а ті українці, які залишилися, наполягали на тому, що «всі, хто виїхав» повинні бути «позбавлені своїх прав» [6].

Дослідники вважають, що Україна не може «викинути своїх громадян», адже навіть за оптимістичного сценарію завершення війни в короткостроковій перспективі перед нами постають не менш складні виклики у відбудові країни. Їй потрібні люди [6].

За даними Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, у серпні 2023 року населення країни скоротилося до 36,3 млн осіб, у тому числі на підконтрольних уряду територіях – 31,5 млн осіб. [1]

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України прогнозує, що до 2051 року населення України скоротиться до 25,2 млн осіб. З метою мінімізації наслідків цієї кризи Уряд затвердив Стратегію демографічного розвитку країни до 2040 року [1].

До 2041 року населення України може скоротитися до 28,9 млн осіб, а до 2051 року – до 25,2 млн. При здійсненні цих розрахунків Інститут проблем демографії та якості життя НАН України враховував війну, низьку народжуваність, міграцію, високий рівень передчасної смертності, дисбаланс ринку праці та інші фактори.

У стратегії зазначається, що пріоритетами демографічного розвитку в Україні є підтримка сімей, збереження репродуктивного здоров'я, покращення умов праці, підвищення доступності медичних та соціальних послуг. Нова демографічна політика стосується також розвитку прикордонних районів, що межують з Росією та Республікою Білорусь.

У документі також наголошується на поверненні в Україну тих українців, які наразі перебувають за кордоном.

Під час Всеукраїнського перепису населення 5 грудня 2001 року населення України становило 48,5 млн осіб, на 1 січня 2022 року населення країни оцінювалося у 42 млн осіб, на липень 2024 року – у 35,8 млн громадян, з яких 31,1 млн громадян проживали на неокупованих територіях [7].

Протягом першого півріччя 2024 року в Україні народилося 87 655 дітей, померло 250 972 особи. За аналогічний період 2021 року, до повномасштабної війни, в Україні народилося 132 595 дітей. Зараз цей показник майже вдвічі менший. Наразі в Україні припадає три смерті на одного новонародженого. У 2018-2020 роках на одну дитину припадало два випадки смерті. Цей показник є одним із ключових показників демографічної кризи [7].

Таким чином, основні проблеми в демографічній сфері довоєнного періоду: скорочення чисельності населення України, передусім через

перевищення рівня смертності над рівнем народжуваності; високі показники смертності чоловіків працездатного віку; старіння населення.

Результати дослідження департаменту соціальних та економічних справ ООН засвідчили небезпечні тенденції для українського суспільства ще до початку війни. Війна додала нових чинників, які ще більше погіршують демографічну ситуацію в Україні [2].

Одним з наслідків війни є масштабна міграція населення України за кордон.

Затягнута війна буде спонукати українців і далі мігрувати за кордон. Інтенсивність та векторність цього процесу залежатимуть від багатьох факторів: розширення чи звуження ареалу бойових дій; прогресу деокупації захоплених територій; стійкості місцевої

критичної інфраструктури; безпосереднього обстрілу російськими військами населених пунктів; виникнення кризових явищ техногенного чи природного характеру; рівня соціально-економічного відновлення звільнених територій; змін ринку праці та економічної структури різних регіонів України тощо.

Цитування

1. Офіційний сайт Інституту демографії та проблем якості життя НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA//Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000033> (дата звернення: 31.10.2024)
2. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demografichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya> (дата звернення: 31.10.2024)
3. Culverwell Dominic (October 23, 2023 11:41 PM). Demographic disaster: Ukraine's biggest post-war threat. URL: <https://kyivindependent.com/demographic-disaster-solving-ukraines-biggest-post-war-threat/> (дата звернення: 31.10.2024)
4. Cruz Marcio, Ahmed S. Amer. On the impact of demographic change on economic growth and poverty. URL: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.12.018> (дата звернення: 31.10.2024)
5. How to tackle population decline in Europe's regions? URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20210414STO02006/what-solutions-to-population-decline-in-europe-s-regions> (дата звернення: 31.10.2024)

6. Kondrat Anastasiia (27 May 2024 18:40). Demographic crisis in the country: Why should Ukraine return its citizens? URL: <https://svidomi.in.ua/en/page/demographic-crisis-in-the-country-why-should-ukraine-return-its-citizens> (дата звернення: 31.10.2024)

7. Perepechko I. (14:04, 2 october 2024). The population of Ukraine will reach 25.2 million people by 2051. URL: <https://babel.ua/en/news/111351-the-population-of-ukraine-will-reach-25-2-million-people-by-2051#:~:text=Currently%2C%20there%20are%20three%20deaths,last%20in%20the%20birth%20rate.> (дата звернення: 31.10.2024)